

Висновки. Отже, завдяки дослідженню положень вищеназваних нормативних актів, які визначають компетенцію державних контролюючих органів, створюються умови максимальної обізнаності працівників оперативних підрозділів про форму та зміст потенційних кримінальних процесів, що можуть мати місце при реалізації посадовою особою певного контролюючого органу своїх владних повноважень. Інакше кажучи, сфера реалізації контролюючо-розпорядчих функцій обумовлює характер рішень, які всупереч установленим правилам та нормам приймають посадові особи того або іншого контролюючого органу, а характер та наслідки цих рішень в свою чергу здійснюють керівний вплив на коло тих обставин, які підлягають викриттю, відстеженню та документуванню за допомогою сил, заходів та засобів оперативно-розшукової діяльності.

УДК 342.95(477)

І.В. Костенко

**РЕЖИМ ТАЄМНОСТІ В ОРГАНАХ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ УКРАЇНИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Режим таємності в органах внутрішніх справ України при здійсненні оперативно-розшукової діяльності.

Ключові слова: *режим таємності, оперативно-розшукова діяльність, оперативно-розшукова справа, конфіденційна інформація.*

Режим секретности в органах внутренних дел Украины при осуществлении оперативно-розыскной деятельности.

Ключевые слова: *режим секретности, оперативно-розыскной дело, оперативно-розыскной деятельности, конфиденциальная информация.*

The mode of secrecy of realization operative-investigative action is in the organs of internal affairs of Ukraine.

Key words: *mode of secrecy, operatively is search activity, operatively is search business, confidential information.*

Вступ: У діяльності органів внутрішніх справ України особливе місце займає інформація з обмеженим доступом, яка не підлягає широкому розповсюдженню. Адже специфіка діяльності оперативних служб потребує забезпечення надійного збереження конфіденційної інформації.

Доцільно зазначити, що інформація стосується окремих форм, методів, прийомів і результатів діяльності органів внутрішніх справ щодо вирішення завдань боротьби зі злочинністю, зміцнення право-

порядку, віднесена законодавством до категорії державної таємниці. Розголошення чи втрата відомостей з обмеженим доступом становить суспільну небезпеку в сфері державної таємниці щодо забезпечення громадської безпеки і боротьби зі злочинністю, що значно знижує її ефективність.

В органах внутрішніх справ України режим таємності встановлений відповідно до вимог Закону України "Про державну таємницю" та інших законодавчих і нормативних актів вищих органів державної влади і постановою Кабінету Міністрів України від 02.10.2003 року № 1561-12, якою закріплено "Порядок організації забезпечення режиму секретності в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, підприємствах, установах, організаціях", що включає в себе систему адміністративно-правових, організаційних, інженерно-технічних, криптографічних та інших заходів.

Режим таємності передбачений як єдиний для всієї системи Міністерства внутрішніх справ України порядок виконання певних видів робіт під час проведення оперативно-розшукових заходів.

Необхідно посилити контроль за оперативно-розшуковою діяльністю має бути достовірним, тобто ґрунтуватися на реальних фактах, подіях і заходах. Для цього контролюючим потрібно вивчити оперативно-розшукові справи, використовуючи документальні та конкретні факти відомчого контролю. Перший етап повинен бути заснований на вивченні документів, довідок, звітів, справ оперативного обліку, тобто всього, що характеризує управлінську діяльність. Другий етап - охоплює безпосереднє спостереження за роботою тих, кого перевіряють на місці.

Слід зазначити, що документальний контроль також повинен здійснюватися та доповнюватися реальними свідченнями і обставинами в оперативно - розшукових справ, оскільки під час здійснення перевірки, підвищує її об'єктивність, що дозволяє негайно ознайомитися з новими матеріалами, надає безпосередню допомогу в усуненні виявлених недоліків.

Ми підтримуємо думку В.І. Макарова, що контроль за оперативно-розшуковою діяльністю повинен бути універсальним, заснованим на розробленій єдиній методиці оцінки такої діяльності в органах внутрішніх справ. Матеріали перевірок оформляються відповідно до порядку справочинства, встановленого нормативними актами МВС України. Він має охоплювати всі без винятку оперативні підрозділи з періодичністю, тривалістю й обсягом перевірки, встановленими відомчими нормативними актами [1].

Потрібно відокремити такі види контролів, а саме:

- 1) відомчий;

- 2) поточний;
- 3) подальший.

Загальна умова ефективності кожного виду контролю полягає в тому, щоб визначити найбільш оптимальний вид для конкретних ситуацій.

Відомчий контроль здійснюється за оперативно-розшуковою діяльністю, передбачає диференційованість. Насамперед це залежить від того, на якій стадії управлінської діяльності проводиться перевірка - до чи після прийняття й реалізації управлінського рішення, розрізняють попереджувальний, поточний і подальший контроль [2].

Поточний контроль є головним елементом організаторської роботи керівників, його здійснюють завжди під час виконання управлінських рішень. Унаслідок такого контролю регулюється система управління, корегуються управлінські рішення. Не порушуючи режиму роботи, він дозволяє усунути недоліки в діяльності оперативних підрозділів і конкретних виконавців (порушення законності, принципів конспірації, режиму таємності тощо).

Подальший контроль реалізується після виконання певних рішень. Його широко використовують в органах внутрішніх справ, оскільки він дозволяє досить повно вивчити діяльність системи управління. Даний вид контролю суттєво не впливає на процес виконання окремих завдань оперативно-розшукової діяльності, що здійснюється за пізнаннями яке не потребує коректування рішень, їх виконання. Його мета - аналізує стану роботи й усунення недоліків, що були виявлені під час перевірки. За допомогою подальшого контролю виявляються вже вчинені порушення законності, а також винні оперативні працівники. Таким чином, він забезпечує невідворотність відповідальності, а також дозволяє реалізувати пізнавальну й регулятивну функції, при чому на рівні не конкретних фактів, а окремих напрямів діяльності оперативних підрозділів.

За обсягом перевірки прийнято розрізняти загальний, спеціальний і галузевий контроль. Стосовно оперативно-розшукової діяльності інтерес становить загальний і спеціальний характер контролю, оскільки галузевий від самого початку заданий сферою його здійснення. Розмежування загального та спеціального контролю необхідно проводити відповідно до компетенції суб'єктів, які його здійснюють, кола контрольованих об'єктів і наявних завдань. Отже, в оперативно-розшуковій діяльності найбільш часто застосовують загальний контроль, який здійснюється компетентними особами органів внутрішніх справ та їх оперативних підрозділів [3].

Найбільшою проблемою в оперативних службах ОВС являється не правильність засекречування інформації. Зв'язку з тим, що співробітники міліції не знають чітких вимог законів, наказів, інструкцій і інших нормативних документів, що регулюють режим таємності в органах внутрішніх справ. Ми вважаємо, що керівникам управлінь необхідно здійснювати перевірки щодо правильності надання грифу таємності на оперативної документах та слід проводити заняття для покращення розвитку режиму таємності органах внутрішніх справ.

Слід відзначити також, що засекречування інформації здійснюється шляхом присвоєння відповідному документу, виробу або іншому матеріальному носію інформації грифа таємності, що є обов'язковим реквізитом матеріального носія таємної інформації і відображає відповідний ступінь його таємності і позначається написом "особливої важливості" (ОВ), "цілком таємно" (ЦТ), "таємно" (Т). На матеріальні носії конфіденційної інформації, що є власністю держави і призначена для службового користування, наноситься гриф "для службового користування" (ДСК) [4].

Засекречування матеріальних носіїв інформації, що відповідає вище зазначеному, здійснюється шляхом присвоєння відповідному документу, виробу або іншому матеріальному носію інформації грифа секретності, який відповідає ступеню секретності інформації, встановленому рішенням державного експерта з питань таємниць. Гриф секретності не наноситься безпосередньо на матеріальний носій інформації, а вказується у супровідних документах. Отже, гриф секретності є обов'язковим реквізитом для кожного матеріального носія інформації, що відносять до державної таємниці.

Благодатний А.М. відмічає, що відомості з різним ступенем секретності мають неоднакове значення для національних інтересів України. Отже, характер цих видів інформації передбачає відповідно і різні правила поводження з ними, різний за суворістю режим секретності [5].

На даний момент в оперативних службах органів внутрішніх справ потребують вдосконалення правил виконання таємних робіт та поводження з матеріальними носіями таємної інформації. Спостерігається тенденція в практичних підрозділах втрат матеріальних носіїв секретної інформації, впливає з того що працівники оперативних служб бездіяльно ставляться щодо забезпечення охорони державної таємниці під час проведення всіх видів секретних робіт. Витік такої інформації становить найбільшу загрозу інтересам України у сферах діяльності. Тому охорона державної таємниці була й залишається складовою частиною загальної системи забезпечення національної

безпеки України. Практично кожний факт порушення встановлених правил поведіння з державною таємницею становить джерело небезпеки, про що свідчить і міжнародний досвід захисту секретної інформації [6, с. 7; 7, с. 7].

Отже, при порушенні законодавства про державну таємницю суспільна шкідливість полягає в тому, що створюються різні можливості потрапляння відомостей, становить загрозу державної таємниці, які можуть використати їх на шкоду державі, суспільству чи окремим громадянам. Адміністративне порушення законодавства про державну таємницю може сприяти вчиненню таких злочинів, як розголошення державної таємниці (ст. 328 КК України), втрата документів, що містять державну таємницю (ст. 329 КК України), державна зрада (ст. 111 КК України), шпигунство (ст. 114 КК України).

Законодавство про адміністративні правопорушення не знає інститутів аналогії законів. Таким чином, протиправність полягає в тому, що держава за допомогою права встановлює правові заборони на здійснення певних дій або бездіяльності. Тому заходи адміністративного стягнення можуть бути застосовані лише за вчинення діянь, прямо передбачених нормою адміністративного права як заборонених [9, с. 14].

Адміністративні порушення законодавства про державну таємницю - це діяння, що містять вину, без вини або без наявності належної форми вини (умислу чи необережності) відповідальність в адміністративному праві настати не може.

Працівникам режимно-секретних частини потрібно посилити контроль та постійні перевірки за виконанням Закону України "Про державну таємницю" з метою попередження втрат, розкрадання матеріальних носіїв інформації, віднесеної до державної таємниці.

Також необхідно зауважити, що Закон України "Про державну таємницю" в ст. 8 забороняє віднесення до державної таємниці будь-яких відомостей, якщо цим будуть порушуватися конституційні права людини або буде заподіюватися шкода здоров'ю і безпеці населення, а саме:

- про стан навколишнього середовища і здоров'я населення, його життєвий рівень;
- про соціально-демографічні показники;
- про стан правопорядку;
- про стихійні лиха, катастрофи;
- про неправомірні дії державних органів і посадових осіб;
- медичне обслуговування та соціальне забезпечення;
- соціально-демографічні показники;

- освіти і культури населення;
- про факти порушень прав і свобод людини і громадянина;
- про незаконні дії органів державної влади, місцевого самоврядування та їх посадових осіб та інша інформація, яка відповідно до законів і міжнародних договорів України не може бути засекречена. Однак це не означає, що відповідна інформація є безумовно відкритою, тому що дія цього Закону поширюється лише на державну таємницю, але не поширюється на інші види обмежень у сфері інформації.

Висновок: Аналізуючи вище викладене необхідно постійно здійснювати контроль за режимом таємності в органах внутрішніх справ України з метою запобігання витоку секретної інформації. Також слід звернути увагу під час перевірок оперативно-розшукових справ на правильність засекречування інформації та надання грифу таємності.

Використана література :

1. Макаров В.И. Совершенствование контрольной деятельности начальника городского (районного) отдела внутренних дел (организационно-правовые аспекты): Дис. канд. юрид. наук. – М., 1986. – С. 72.
2. Інструкція з організації планування в системі органів і підрозділів внутрішніх справ України, затверджена наказом МВС України від 24 січня 2005 року № 65.
3. Сервецький І.В., Дашко В.А. Науково-практичний коментар Закону України "Про оперативно-рошукову діяльність". 3-тє вид., доп. (станом на 1 червня 2006 року) – К., 2006. – 400 с.
4. Про державну таємницю : Закон України // Відомості Верховної Ради України. –1994. – №16. – Ст. 14.
5. Благодатний А.М. Деякі проблеми адміністративної відповідальності за порушення законодавства про державну таємницю// Збірник наукових праць. – Київ, 2002. – № 16.
6. Потеря секретов в Казахстане и на гавайском пляже // Независимое военное обозрение. – 2002. – № 24. – С. 7.
7. В ФБР подворовывают // Независимое военное обозрение. – 2001. – № 36. – С. 7.
8. Гончарук С.Т. Адміністративна відповідальність за законодавством України. Адміністративно-юрисдикційні повноваження органів внутрішніх справ: Навчальний посібник / Українська академія внутрішніх справ. – К.: Київська нотна фабрика, 1995. – 78 с.
9. Благодатний А.М. Адміністративна відповідальності за порушення законодавства про державну таємницю. Дис. канд. юрид. наук. – М., 2006. – С. 14.